

RECENZJE, OMÓWIENIA, NOTY

**Libor Pavera, Josef Vašica. Pokus o portrét,
Verbum & Matice slezská v Opavě, Opava 2001, 120 s.**

Po edici textu ze starší české literatury (D. Nitsch, 1998, *Dva ať jsou jeden skrze lásku*, Optys, Opava), po vydání několika výborů z děl významných literárních vědců spojených se Slezskem (J. Vilikovský – J. Vašica – A. Grund, 1999, *Starší česká literatura ve Slezsku*, Společnost Leopolda Vrly, Ostrava; J. Vašica, *Eseje a studie o starší české literatuře*, Verbum – Nakladatelství Tilia, Opava – Šenov u Ostravy) a po souboru studií *Od středověku k romantismu. Úvahy o starší literatuře*, vydaném Filozoficko-přírodovědeckou fakultou Slezské univerzity v Opavě r. 2000 (viz recenze: A. Zura, 2001, Libor Pavera, *Od středověku k romantismu. Úvahy o starší literatuře*, „Bohemistika” 3/2001, s. 246–249; I. Kolářová, 2001, Libor Pavera, *Od středověku k romantismu. Úvahy o starší literatuře*, „Stylistika – Styl i humor” X, s. 521–526) vydává Libor Pavera „pokus o portrét” vědce, který proslavil Slezsko hned v několika oborech – v literární historii, literární a jazykovědné slavistice, historii i v dalších.

Od prvních stran monografie dokazuje L. Pavera sepětí života a práce Josefa Vašici se Slezskem. V kapitole *Ve škole života* (s. 9–22) představuje čtenáři osobnosti spojené především se slezskými obcemi (Štítina, Mokré Lazce, Hrabyně a další), které na budoucího vědce působily již od dětství a od studií na matičním gymnáziu v Opavě. Patřili k nim mj. vlastenečtí faráři Antonín Gruda a Svatoslav Böhms. Gruda si dopisoval např. s F. L. Čelakovským, farář Böhms pro J. Vašicu představoval moderní paralelu barokního homiletika J. H. Bilovského (srov. kapitola *České literární baroko*) a připomíná jej také Petr Bezruč v básni *Hrabyně ze Slezských písní*. Při rozhodování se pro studium bohosloví ovlivnil mladého J. Vašicu pravděpodobně jeho strýc Eustach Glabazňa. Filolog a historik Vincenc Prasek, ředitel opavského matičního gymnázia, objevil již u desetiletého J. Vašici výrazný talent a podle L. Pavery tak vlastně předurčil jeho budoucí dráhu filologa. Pro období Vašicova vysokoškolského studia považuje L. Pavera za významné působení arabisty olomoucké teologické fakulty A. Musila, především však zdůrazňuje vliv slavistů V. Jagiče, V. Vondráka, T. Rešetara a K. Jirečka z vídeňské univerzity, na níž J. Vašica po ukončení studia bohosloví v Olomouci a po několika letech působení na Arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži pokračoval ve studiu filologie.

Kapitolu *Čas vědeckých rozletů* (s. 23–32) začíná L. Pavera připomenutím stati *Několik poznámek k evangeliáři olomouckému z r. 1421* – pravděpodobně

první Vašicova práce, která vyšla tiskem, a to v rámci Druhé výroční zprávy Arcibiskupského gymnázia v Kroměříži 1911/1912. V době působení J. Vašici na tomto gymnáziu přikládá L. Pavera velký význam jeho spolupráci s A. C. Stojanem a J. Florianem. Stojan měl zásluhu na zřízení stolice staroslověnského jazyka a literatury na olomoucké bohoslovecké fakultě (r. 1919 se na ní Vašica habilitoval) a Vašica se zřejmě pod jeho vlivem podílel na organizaci velehradských sjezdů. S Florianem spolupracoval nejen na vydávání publikací jiných autorů, ale publikoval v jeho nakladatelství i práce vlastní.

Autor monografie tedy sleduje vědeckou práci J. Vašici od samotných počátků a dokazuje široký záběr jeho činnosti nejen teoreticko-vědecké, ale též popularizační, vydavatelské, překladatelské i organizační. Jmenuje řadu časopisů i sborníků, do nichž tento filolog a literární vědec přispíval (*Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje*, „Jitro”, „Akord”, „Rozmach”, „Archa”, „Slavia”, „Slezský sborník” – pokračovatel „Věstníku matice opavské”). L. Pavera dokumentuje hluboké vzdělání J. Vašici ve filologických a literárněvědných oborech a ukazuje, že jeho publikace se nevztahují pouze ke starší češtině a ke staroslověnskému jazyku a literatuře. J. Vašica napsal i řadu prací popularizačních, řadu recenzí na díla umělecké literatury a několik esejů o významných spisovatelích (např. o J. Š. Baaroví, J. Durychovi), je autorem několika článků odrážejících jeho zájem o situaci v katolické církvi. Zabýval se prací ediční, vydavatelskou a pořídil několik překladů studií a esejů z literatury odborné i umělecké. Pro dnešní literární teorii a historii je jistě zajímavé Paverovo vyličení Vašicova pojetí uměleckých hodnot literárního díla: základním předpokladem pro jejich vnímání a pochopení je pro J. Vašicu opakovaná četba. L. Pavera vysvětluje, jak Vašica kritizuje rozbor literárních děl, které obsahují „přemíru informací podružného typu” a jak ze stejného důvodu kriticky pohlíží i na literární historii a teorii, a dokonce někdy i na jejich výuku na středních školách (srov. s. 29).

Tituly nejznámějších knižních prací J. Vašici se staly názvy samostatných kapitol v Paverově monografii: *České literární baroko* (s. 43–58) a *Literární památky epochy velkomoravské* (s. 65–72). L. Pavera vysvětluje, že J. Vašica věnuje pozornost zejména slovesnému umění baroka katolického. Vliv připisuje působení tradice katolických slavností z doby dětství např. ve Štítině, v Hrabyni, v Mokřích Lazcích, závažný podnět však vidí především v seznámení J. Vašici s básnickou skladbou F. Bridela *Co bůh? Člověk?*, s níž se setkal při práci na českém překladu *Kancionálu katolického sv. Petra Kanýzla*. Bridelovské studie považuje L. Pavera za nejvýraznější oddíl *Českého literárního baroka* (knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad 1938, následující rok získala cenu České duchovní akademie, srov. s. 44), neopomněl však ani další témata této knihy (např. básně J. Kořínka, autora kroniky o Kutné hoře, *Šteyerův kancionál* z r. 1697 aj.). L. Pavera zdůrazňuje, že při analýze slovesných děl J. Vašica důsledně vycházel z filologických rozborů jejich textů, z dobové poetiky a z důkladného poznání dobové literární situace (srov. s. 45). Kromě toho L. Pavera ukazuje, jak se J. Vašica při práci s pa-

mátkami literárního baroka dostal opět k literatuře ve staroslověnském jazyce: v *Českém literárním baroku* najdeme kapitolu věnovanou postavě svatého Ivana. Podle L. Pavery se z něj J. Vašica snažil „smýt příděch smyšlené postavy” (srov. s. 48–49) a snažil se dokázat, že legenda o sv. Ivanovi pochází již z 10. století, nikoli až z 15. století, jak tvrdili např. Dobner, Dobrovský, Jireček aj. L. Pavera zdůrazňuje, jak J. Vašica oceňoval češtinu období baroka: její vysokou hodnotu ukazuje na homiletice, české barokní poezii, ale také na tzv. literatuře „pragmatické” – spisech o mravoučných (věroučných) otázkách křesťanství apod.

Zajímavý je Paverův postřeh o tom, jak J. Vašica klade důraz na funkční využití jazykových prostředků v textu (neoterismů, vulgarismů, prostředků jazykové aktualizace) a jak analyzuje nejen texty známých osobností z období baroka, ale snaží se v pramenech vyhledávat i jména dosud málo známá nebo neznámá. A vzhledem k neustálému připomínání sepětí J. Vašici se Slezskem nemohl L. Pavera opomenout jeho studii *Účast Slezska na českém literárním baroku* (Vašica ji proslovil nejdříve jako přednášku a v roce 1946 ji publikoval ve sborníku *Slezsko, český stát a česká kultura*). L. Pavera upozorňuje také na existenci Vašicova literárního fondu v Památníku národního písemnictví, který obsahuje několik kartonů poznámek a výpisků o baroku nebo opisů celých barokních literárních textů (srov. s. 48). L. Pavera v závěru kapitoly *České literární baroko* připomíná, že touto rozsáhlou monografií Vašicovo studium období baroka nekončí. To dokazuje seznam dalších studií z konce třicátých a ze čtyřicátých let (srov. s. 55).

Můžeme připomenout ještě jeden moment, který dokazuje intenzivní zájem J. Vašici o barokní kulturu a pobělohorský období. Do kapitoly *Čas vědeckých rozletů* zařadil L. Pavera pasáže, v nichž ukazuje zaujetí J. Vašici Jiráskovým románem *Temno*. Autor monografie cituje pasáž, v níž Vašica vzpomíná na setkání s mladým jezuitou, který *Temno* nejenže znal, ale dokonce se o něm vyslovil velice pozitivně.

V kapitole *Literární památky epochy velkomoravské* (knihu s tímto názvem vydalo nakladatelství Vyšehrad 1966) L. Pavera vysoce hodnotí faktografickou stránku práce, její odbornou úroveň a jazykový styl, který výklady přibližuje i ne zcela zasvěcenému čtenáři. Nebojí se však v této Vašicově práci poukázat i na některá místa, která vzbuzují polemické reakce, např. vročení některých staroslověnských památek (*Zákon sudnyj ljudem*), problém identifikace některých osob (jméno Chrabr, autora traktátu *O písmenech*, považuje J. Vašica za pseudonym Nauma), tvrzení o slovanském původu Konstantina a Metoděje aj. (srov. s. 59). Ze slavistů, kteří vyjadřovali stanoviska k Vašicovým názorům v *Literárních památkách epochy velkomoravské*, jmenuje L. Pavera mj. R. Večerku (srov. s. 59).

L. Pavera neopomíjí ani velký zájem J. Vašici o překládání bible: podle jeho názoru pomýšlel J. Vašica na vydání syntetizujícího díla o vývoji biblického překladu. To na základě jeho výpisků připravil V. Kvasil (*Česká bible v dějinách českého písemnictví*, Praha 1998).

Na začátek každé z devíti kapitol zařadil L. Pavera hodnocení Josefa Vašici z pera významné osobnosti – J. Čepa, A. Škarky, R. O. Jakobsona, A. Vyskočila, V. Černého, V. Tkadlčíka. Kapitola *Z času přelomů* je uvozena citátem z *Bible svatováclavské* (Evangelium sv. Jana, kapitola VIII), kapitola *Literární památky epochy velkomoravské* začíná úryvkem ze známé staroslověnské památky *Proglasú*. Ani v samotném textu jednotlivých kapitol neopomíjí L. Pavera názory významných osobností na statí a studie J. Vašici i na jeho práci přednáškovou a organizačtorskou (cituje např. A. Škarku, A. Nováka, F. V. Mareše, J. Demla, J. B. Čapka aj.).

Závěr práce tvoří obrazová příloha, jmenný rejstřík a poděkování L. Pavery všem, kteří mu umožnili přístup k materiálům potřebným pro vznik této publikace.

Monografie Josefa Vašicy je první publikací nově vzniklé ediční řady *Osobnosti Slezska*. Sám L. Pavera v úvodu zdůrazňuje, že zamýšlel vydat práci určenou nikoliv pouze vědecké komunitě, ale monografii „popularizačně pojatou”, tj. určenou širší veřejnosti. Domníváme se, že monografie skutečně může zaujmout i čtenáře, který není právě vědeckým pracovníkem v oblasti jazykovědy nebo literární vědy. Můžeme konstatovat, že monografie splnila nejen tento účel, ale že její kvalitu jistě ocení i odborníci v uvedených oborech. Současné knihu o Josefu Vašicovi jistě využijí i vysokoškolsí studenti bohemistických oborů, popř. literární vědy nebo studenti slavistické orientace v širším slova smyslu.

Ivana Kolářová, Brno

Aleš Haman, *Úvod do studia literatury a interpretace díla*, H & H, Praha 1999, 179 s.

Trzy lata temu, w 1999 roku, nakładem wydawnictwa H & H ukazała się książka Aleša Hamana zatytułowana *Úvod do studia literatury a interpretace díla*. Poświęcona jest systematyzacji podstawowych pojęć teoretycznoliterackich, dlatego też ma charakter kompendium: prezentuje najważniejsze postaci badaczy literatury wraz z krótkim omówieniem ich teorii.

Autor w pierwszym rozdziale *Úvodu* (*Pojem literatury a problematika znaku*, s. 7–19) jasno określa, kim mógłby być ewentualny czytelnik jego książki i jakie powinna ona spełnić zadania: „Vaším úkolem je totiž během studia získat kompetenci vzdělaného čtenáře-odborníka, jenž dokáže ve svých budoucích žácích či posluchačích probudit zájem o literaturu a četbu, že odhalí uspokojování širších potřeb, než je pouhá potřeba zábavy, úniku z všednosti, sebezapomnění” (s. 7). *Úvod do studia literatury a interpretace díla* může więc stać się pomocą dla na-

uczycieli, wykładowców oraz osób mających przekazać innym wiedzę z zakresu nauki o języku i literaturze (czy też samemu ją zyskać), a także dla odbiorców ciekawych i dociekliwych, chcących podczas lektury dzieła literackiego nie tylko zatrzymać się na treści, lecz także umieć przeanalizować jego strukturę.

Istotnie, układ tekstu Hamana, szata graficzna książki oraz język autora, przystępny i nieprzesycony terminologią naukową, pomagają w przyswojeniu sobie wiadomości zawartych w omawianej publikacji. W swym wywodzie autor wychodzi od pojęcia literatury w ogóle i podstawowych definicji znaku oraz systemu języka. Problem znaku w literaturze omawia szerzej w drugim rozdziale (*Jazykový znak*, s. 20–31), omawiając poszczególne teorie (również językoznawcze) i wprowadzając pojęcia *aktów mowy* oraz *schematu komunikacyjnego* (odwołuje się przy tym do takich badaczy, jak de Saussure, Hjelmslev, Jacobson, Helbig, Chomsky). Kolejne definicje oraz teorie są przytaczane z zachowaniem chronologii ich powstawania, a także ich dopracowywania czy rozbudowywania. W tej części na uwagę zasługuje podporządkowanie szaty graficznej głównemu celowi pracy: szybkiemu i w miarę łatwemu przyswojeniu treści teoretycznoliterackich: różnego rodzaju wykresy i schematy oraz wyróżnianie w tekście nazwisk badaczy mają przybliżyć czytelnikowi daną koncepcję. Na marginesie można powiedzieć, że klarowny podział całej pracy i przejrzysta szata graficzna są mocną stroną książki Hamana i z pewnością ułatwiają jej lekturę.

Rozdział trzeci (*Estetično*, s. 32–49) dotyczy ogólnie pojętej estetyki oraz funkcji estetycznej, której nośnikiem jest dzieło literackie. Wychodząc od teorii filozoficznej, autor ukazuje jej wykorzystanie w czeskim strukturalizmie, któremu do końca swej pracy poświęca bardzo wiele uwagi (przede wszystkim pracom Jana Mukařovského, mniej publikacjom jego następców i kontynuatorów: Miroslava Červenki i Milana Jankoviča).

Kolejne rozdziały (4–6) są poświęcone zagadnieniom związanym z komunikacją literacką. Autor dzieli je na cztery części: *Literární komunikace I. – Autor* (s. 50–67) – dotyczącą roli autora w tekście literackim, *Literární komunikace I. – Dílo – textová rovina* (s. 68–85) – opisującą płaszczyznę tekstową dzieła literackiego, *Literární komunikace I. – Dílo – tematická rovina* (s. 86–101) – zajmującą się jego warstwą tematyczną, *Literární komunikace I. – Čtenář* (s. 149–161), w której Haman wyjaśnia rolę odbiorcy, a następnie opisuje poszczególne sposoby widzenia czytelnika przez teoretyków literatury. Ciekawe jest to, że pierwsze trzy części następują po sobie kolejno, natomiast ostatnia, czwarta, oddzielona jest od reszty rozdziałów poświęconych komunikacji literackiej, rozdziałami dotyczącymi budowy strukturalnej dzieła (rozdział 7: *Strukturní výstavba díla*, s. 102–121), rodzajów literackich (rozdział 8: *Literární druhy*, s. 122–135) oraz czytelnictwa i sposobów lektury tekstu (rozdział 9: *Četba*, s. 136–148). Autor zdecydował się na ten podział prawdopodobnie dlatego, że część dotycząca roli czytelnika w procesie komunikacji literackiej wymagała dodatkowych uwag i terminów, które zostały wprowadzone właśnie w trzech, poprzedzających część

czwartą, rozdziałach. Przede wszystkim chodzi o dokładne przywołanie teorii strukturalistycznych i fenomenologicznych, które służą jako klucz interpretacyjny dalszej lektury i analizy dzieła literackiego (chodzi tu przede wszystkim o różne sposoby interpretacji tekstu, a także o rodzaje odbioru oraz o teorie dotyczące intencji autorskich i jego wpływu na kształtowanie się dzieła literackiego).

Mimo to, że Haman w systematyczny i uporządkowany sposób przedstawia teorie czeskich i światowych literaturoznawców, nader często odwołuje się w swojej książce do koncepcji czeskiego strukturalizmu. Z tego względu łatwo się domyślić, w którą stronę kieruje się sympatia i uwaga autora. Czeski strukturalizm bowiem jest opisany dość dokładnie (na większą szczegółowość nie pozwala objętość książki, w której na 170 stronach zbiera Haman w uporządkowaną całość większość koncepcji teoretycznoliterackich), przy czym niektóre inne teorie są ledwo przez autora wspomniane, na dodatek bywają one wartościowane negatywnie. Jako przykład można przywołać omówienie dekonstrukcjonizmu Derridy, o którym pisze Haman na marginesie rozważań o roli czytelnika. Stwierdza on, że założenie Derridy, pozwalające na wielość i różnorodność interpretacji jednego dzieła, dopuszcza samowolę interpretacyjną: „Dílo [...] stává se nositelem intertextuálních znaků literárnosti postrádajících záměrnost tvůrčího aktu. Tak se otevřela možnost interpretační libovůle, neboť se ztratil ze zřetelě respekt k záměru autora umělecké výpovědi” (s. 159).

O ile jest to możliwe, autor stara się czytelnikowi przybliżyć pełny obraz nauki o dziele literackim, odnosząc się do znanych mu nazwisk. Dlatego pisząc o różnych pracach z zakresu teorii literatury, Haman często wspomina o strukturalizmie czeskim, który przyczynił się do jej rozwoju. Wówczas, kiedy analizuje którąś z teorii dokładniej, omawia ją na przykładzie konkretnego tekstu literackiego, również czeskiego. Jednocześnie umieszcza praski strukturalizm na tle tego, co powstało przed nim i po nim, dając w ten sposób obiektywny, choć ogólny obraz stanu badań nad teorią literatury w czasach obecnych.

Na marginesie warto wspomnieć, że w pracy znalazły się opisy niektórych teorii językoznawczych. W tym przypadku Haman wychodzi od koncepcji Ferdynanda de Saussure’a, następnie przytacza teorie innych językoznawców, wskazując na tych, którzy przenieśli elementy językoznawcze na grunt nauki o literaturze: Jana Mukařovského czy Romana Jacobsona.

Równie ciekawe są wywody autora, zamieszczone w opisach teorii dotyczących komunikacji literackiej oraz ogólniej pojętej poetyki tekstu, dotyczące aspektu diachronicznego teorii literatury. W tym przypadku autor przytacza nazwiska filozofów i myślicieli starożytnych oraz nowożytnych, którzy jako pierwsi zajęli się teoretyczną stroną procesu twórczego: Platona, Arystotelesa, Diomedesa, Hegla i innych (wyraźnie dominuje to w rozdziale 8., dotyczącym rodzajów literackich).

Nie jest łatwym zadaniem przedstawić rozwój nauki o dziele literackim na przestrzeni wielu stuleci w taki sposób, by tekst był zwięzły, a jednocześnie

niepowierzchowny. Tymczasem *Úvod do studia literatury a interpretace díla* jest tekstem bardzo skondensowanym (179 stron). Dokładne przedstawienie różnorodnych i często różniących się od siebie koncepcji w tak krótkim opracowaniu nie jest możliwe. Z tego względu można odczuwać brak wielu ważnych faktów w książce Hamana. Ale przecież autor swój tekst nazwał *Wstępem do...* (*Úvod*), usprawiedliwiając tym samym jego przeglądowy charakter. Książka swe zadanie spełniła. Tym, którzy wcześniej nie mieli do czynienia z naukami filologicznymi, uświadamia, że spontaniczna i bezrefleksyjna lektura jakiegokolwiek tekstu literackiego jest właściwie czymś pozbawionym większego sensu i czymś nie-realnym.

Anna Janik, Opole

Książki nadesłane do redakcji „Bohemistyki”

Přednášky z XLII. běhu Letní školy slovanských studií. I. díl Přednášky z jazykovědy, II. díl, Přednášky z literární vědy, kultury a historie, Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta, Praha 1999, 150 s., 219 s.
Přednášky z XLIII. běhu Letní školy slovanských studií, Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta, Praha 2000, 277 s.
Přednášky z XLIV. běhu Letní školy slovanských studií, Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta, Praha 2001, 259 s.

Tomy pochodzą z cyklu wykładów ukazujących się drukiem i towarzyszących Letniej Szkole Studiów Słowiańskich, jaka odbywa się corocznie w Pradze. Powyższe publikacje ukazały się pod redakcją Jana Kuklíka. Zawierają artykuły czołowych czeskich językoznawców, literaturoznawców i historyków. Prezentują bogatą ofertę wykładów, proponowanych uczestnikom letnich kursów języka i kultury czeskiej.

František Čermák, *Jazyk a jazykověda*, Univerzita Karlova v Praze. Nakladatelství Karolinum, Praha 2001, 341 s.

Pomysłem do napisania tej książki był kurs lingwistyki dla studentów skandynawistyki i germanistyki na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Karola w Pradze. Z tego względu znajdziemy w niej krótki, ale dobrze przemyślany, przegląd teorii językoznawczych, a także prezentację dyscyplin naukowych zajmujących się językiem. I chociaż autor prezentuje w niej systematyczny wykład, to jednak nie ma on charakteru wstępu do lingwistyki. Ukształtowanie materiału

bowiem sprawia, że czytelnik musi posiadać pewną wiedzę, którą w wyniku lektury *Jazyka a jazykovědy* uzupełni oraz usystematyzuje.

Książka odznacza się jasnym i klarownym sposobem prezentacji materiału. Autor kładzie w niej nacisk na synchroniczny opis zjawisk językowych, uzupełniając go licznymi przykładami. Zwraca również uwagę, że lingwistyka nie jest tożsama z gramatyką.

Ludmila Zimová, *Způsoby vyjadřování větných členů v textu. Konkurence pojmenování, pronominalizace a elize*, Ústí nad Labem 1994, 189 s.

Autorka zajmuje się problematyką sposobu realizacji pozycji syntaktycznych w zdaniu za pomocą następujących środków językowych: zaimki osobowe, zaimki wskazujące i przysłówki zaimkowe wskazujące. Rozważania odnoszą się do zagadnień hiperskładni (superskładni), w ramach której zdanie jest opisywane i analizowane jako część składowa tekstu. Autorka wskazuje na zależność sposobu wyrażania członów zdania od kontekstu językowego i sytuacyjnego, w jakim dane zdanie występuje w tekście. Szczegółowo analizuje następujące zależne od kontekstu sposoby powierzchniowej realizacji pozycji syntaktycznych: pronominalizacja, elizja oraz zastosowanie wyrażenia pełnoznacznego.

Neil Bermel, *Register Variation and Language Standards in Czech, Slavic Linguistics 13, Lincom Europa 2000, 132 s.*

Jest to praca amerykańskiego bohemisty, pracującego na Uniwersytecie w Sheffield. Autor opisuje w niej rozwarstwienie języka czeskiego. W swoich rozważaniach wychodzi od definicji języka (podkreśla zwłaszcza jego charakter jako medium, rejestr i kod), wskazując na aktualną w języku czeskim diglosję. Następnie przedstawia krótki rys historyczny tego języka, który posłużył mu do tego, aby wyjaśnić powstanie dwu odmian czeskiego języka potocznego (*obecná i hovorová čeština*) oraz powstanie standardowych i niestandardowych form w czeszczyźnie. W dalszej części autor charakteryzuje poszczególne poziomy gramatyczne i opisuje ich aplikację w tekstach Ivana Klímy, Lenki Procházkovej oraz Pavla Kohouta. Analizę uzupełnia autor wieloma tabelami i wykresami, które znajdują się albo w tekście, albo w aneksie.

Konec a začátek v jazyce a literatuře. Sborník z mezinárodní konference, red. Dobrava Moldanová, Acta Universitatis Purkynianae 71, Ústí nad Labem 2001, 378 s.

Praca ta zawiera referaty przedstawione na konferencji, zorganizowanej w dniach 5–7 września 2000 r. przez Katedrę Bohemistyki Uniwersytetu Jana

Evangelisty Purkyněgo w Ústí nad Labem. Artykuły zostały podzielone na dwie grupy: językoznawczą oraz historyczno- i teoretycznoliteracką. Następnie w obrębie tych grup wydzielono podgrupy tematyczne. Część językoznawcza obejmuje 49 artykułów, ułożonych w podgrupy: ogólne zagadnienia tekstu, zagadnienia gramatyczne (fonologia, morfologia), leksykologiczne i leksykograficzne, problemy onomastyki i stylistyki czeskiej (koniec i początek w poszczególnych sferach komunikacji). W części drugiej, literaturoznawczej, zamieszczono 30 artykułów z zakresu: problematyki mitu, eschatologicznych wizji stworzenia świata itp., periodyzacji w literaturze, cezur początku i końca epok literackich, literatury lat czterdziestych i pięćdziesiątych XIX w., a także literatury modernizmu jako nowego fenomenu artystycznego.

Franz Keiper, *Die tschechischen Ortsnamen des Kreises Königinhof an der Elbe*, Hrsgs. Ernst Eichler, *Erträge Böhmisch-Mährischer Forschungen*, Bd. 5, Lit Verlag, Münster–Hamburg–London 2001, 122 s.

Pracę rozpoczyna krótka przedmowa prof. Ernsta Eichlera, w której redaktor wyjaśnia cel wydawania zarówno tej, jak i innych tego typu prac, ukazujących się w ramach serii „Erträge Böhmisch-Mährischer Forschungen”. Ponadto znajduje się w niej krótka charakterystyka niemiecko-czeskich badań naukowych w zakresie onomastyki.

W części wstępnej znajduje się określenie obszaru, uważanego przez F. Kaipera za Königinhof Bezirk, co stanowi podstawa włączenia poszczególnych nazw miejscowych do analizy. Wyniki swoich badań Kaiper przedstawia w dwu dalszych częściach. W części pierwszej autor analizuje nazwy miejscowe pod kątem tradycji, obowiązującej w nazewnictwie na tym terenie, ich znaczenia oraz historii zasiedlenia (i migracji) tych ziem. Drugą część wypełnia analiza językoznawcza. Niemiecki onomasta opisuje sposób tworzenia nazw miejscowych na omawianym obszarze w rozbiciu na nazwy czeskie i nazwy niemieckie, a następnie opisuje ich językowy charakter (strukturę, formanty, wpływy językowe itp.).

Marie Čechová, Karel Oliva, Petr Nejedlý, *Hrátky s češtinou II.*, ISV nakladatelství, Praha 2001, 245 s.

Hrátky s češtinou II. są drugą częścią wydanych dużo wcześniej ćwiczeń, mających za zadanie pogłębienie wiedzy o języku czeskim. Wszystkie zawarte w niej (zarówno w części pierwszej, jak drugiej) ćwiczenia pochodzą z olimpiady języka czeskiego, zorganizowanej przez Marię Čechovą i Karla Olivu (oraz Boženę Krafllovą) po raz pierwszy w roku 1972 i do dziś corocznie przeprowadzanej. Książka ta (*Hrátky s češtinou II.*) zawiera ćwiczenia dotyczące różnych poziomów języka (fonologicznego, słowotwórczego, fleksyjnego, syntaktycznego, le-

ksykalnego, frazeologicznego, onomastycznego), a także z zakresu ortografii i stylistyki. Jest pomyślana jako pomoc dla nauczycieli oraz dla tych, którzy chcą samodzielnie poćwiczyć powyższe zagadnienia językowe (z tego względu znajdują się w niej również rozwiązania przedstawionych zadań), dlatego nawiązuje do planów nauczania, obowiązujących w czeskich szkołach.